

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Пожидаєва Оксана Володимирівна

УДК 37.013.42:371.132:378.14(043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
ДО КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.05 – соціальна педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Плахотнік Ольга Василівна,
Київський національний університет
Імені Тараса Шевченка, професор кафедри
педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Вайнола Ренате Хейкїївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, професор кафедри
соціальної педагогіки;

кандидат педагогічних наук
Бондаренко Зоя Петрівна,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара, доцент кафедри
педагогіки та корекційної освіти.

Захист відбудеться "17" березня 2011 року о 12 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.133.01 в Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Воровського, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13/б).

Автореферат розісланий " ____ " лютого 2011 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Сорока

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Соціально-економічний розвиток Української держави, процеси інтеграції в загальноєвропейський освітній простір зумовлюють нові вимоги до якості підготовки фахівців соціальної сфери. Перед вищими навчальними закладами постає завдання підготовки соціальних педагогів, здатних надавати населенню кваліфіковану допомогу у вирішенні життєвих проблем, здійснювати соціальну, психологічну та педагогічну підтримку особистості, сприяти попередженню негативних явищ у молодіжному середовищі, забезпечувати сприятливі умови соціалізації особистості. Концептуальні засади підготовки фахівців соціальної сфери визначено в Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти, Законі України “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю”.

Одним із провідних видів професійної діяльності соціальних педагогів є консультування. Законом України “Про соціальні послуги” передбачено, що соціальний педагог має надавати консультативні послуги з питань поліпшення взаємин клієнта з навколишнім соціальним середовищем; виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, що перебувають у складних життєвих ситуаціях; організації індивідуального, навчально-виховного та корекційного впливів; захисту прав та інтересів осіб; надання інформації про соціальні гарантії, пільги; розповсюдження просвітницьких і культурно-освітніх знань; сприяння профорієнтації та працевлаштуванню.

З огляду на це, особливої ваги набуває забезпечення якості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності, що передбачає ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку фахівців, упровадження нових технологій організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності обґрунтовано українськими вченими Т. Алексеєнко, О. Безпалько, І. Зверєвою, А. Капською, Л. Коваль, Г. Лактіоною, Л. Міщик, С. Харченко, Л. Хоружою. Проблему професійної підготовки соціальних педагогів досліджували З. Бондаренко, Л. Боднар, Р. Вайнола, Т. Веретенко, Ю. Галагузова, В. Поліщук. Професійній підготовці соціальних педагогів у зарубіжних країнах присвячені праці Н. Абашкіної, Н. Видишко, Г. Лещук, О. Пришляк.

За останні роки виконано низку дисертаційних досліджень з підготовки майбутніх соціальних педагогів до окремих видів соціально-педагогічної діяльності: соціально-правової (І. Ковчина, Я. Кічук); освітньо-дозвіллевої (С. Пашенко, Л. Пундик); профілактичної (О. Тютюнник); роботи з громадськими дитячими та молодіжними організаціями (О. Лісовець). Окрім того, є дослідження, присвячені підготовці соціальних педагогів до роботи з різними категоріями населення: дітьми з обмеженими можливостями (І. Іванова); студентською молоддю (Р. Чубук); людьми похилого віку

(Ю. Мацкевіч); девіантними та важковиховуваними підлітками (І. Козубовська, М. Малькова, В. Оржеховська, М. Полісадова).

Розвитку професійної культури майбутніх соціальних педагогів присвячено наукові праці О. Пономаренко, Т. Спіріної. Формування комунікативних якостей соціального педагога досліджував О. Гура, риторичних умінь – А. Первушина.

Однак питання підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності залишилось поза увагою дослідників і не було предметом наукового дослідження.

Аналіз проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності дозволив виокремити суперечності між:

- соціальним замовленням на підготовку соціальних педагогів, які можуть надавати якісні консультативні послуги і недостатньою фаховою підготовкою до консультативної діяльності;

- традиційною системою підготовки спеціалістів соціальної сфери та необхідністю оновлення змістового та методичного забезпечення фахових дисциплін;

- усвідомлення майбутніми соціальними педагогами важливості консультативної діяльності і відсутністю в них практичного досвіду набуття необхідних умінь.

Подолання означених суперечностей потребує забезпечення необхідних педагогічних умов для формування готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності.

Аналіз наукових досліджень, спеціальної літератури, теоретична і практична значущість цієї проблеми, її актуальність і недостатня наукова розробка визначили вибір теми дисертаційного дослідження: **“Підготовка майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка і є складовою частиною комплексної теми “Менеджмент у вищій школі: адаптація до європейського контексту” (державний реєстраційний номер теми 0105U02070944). Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 10 від 19.02.2008 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 4 від 22.04.2008 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методичний аналіз підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін у вищих навчальних закладах.

2. Розкрити сутність та особливості консультативної діяльності соціального педагога.

3. Охарактеризувати критерії, показники та рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності.

4. Визначити педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності та перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін.

Методологічну основу дослідження становлять загальнотеоретичні та діалектичні принципи наукового пізнання; теорії розвитку особистості в процесі навчання і виховання; положення про єдність теорії та практики; ідеї особистісно-орієнтованого навчання та гармонійного розвитку студентів; системний і комплексний підходи до організації навчально-виховного процесу; індивідуальний, диференційований підходи до навчання; концепції демократизації та гуманізації освітньо-культурного простору.

Теоретичну основу дослідження становлять сучасні теорії філософії освіти (В. Кремень, В. Луговий, В. Огнев'юк) та вищої освіти (О. Савченко, С. Сисоєва); концепції соціально-педагогічної діяльності (О. Безпалько, В. Бочарова, І. Зверєва, А. Капська, Г. Лактіонова, І. Ліпський, С. Харченко); теорії готовності до професійної діяльності (Н. Бугаєць, Ю. Галагузова, П. Горностаї, П. Гусак, К. Дурай-Новакова, Є. Клімов, О. Леонт'єв, В. Сластьонін); теорії консультативної практики як професійної діяльності (А. Айві, М. Бурно, С. Васьківська, Б. Ворник, О. Галустова, С. Гледдинг, Е. Лютова-Робертс, Р. Мей, Р. Нельсон-Джоунс).

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**, а саме: *теоретичні* – аналіз педагогічної, психологічної літератури, порівняння, узагальнення, систематизація – застосовувалися для уточнення сутності базових понять дослідження; контент-аналіз документації вищих навчальних закладів (освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма, навчальний план, навчальні програми, програми практики та ін.) – для з'ясування змісту професійної підготовки соціальних педагогів до консультативної діяльності; *емпіричні* – включене спостереження, опитування, тестування, інтерв'ю, експертне оцінювання, констатувальний і формувальний експерименти – для визначення стану та рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності, перевірки результативності педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності;

статистичні методи для кількісного та якісного аналізу результатів експерименту.

Експериментальна база дослідження: Волинський національний університет імені Лесі Українки, Інститут психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Природничо-гуманітарний навчально-науковий інститут Національного університету біоресурсів і природокористування України, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка.

До експериментального дослідження було залучено 338 студентів та 19 викладачів вищих навчальних закладів.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше* визначено зміст поняття “консультативна діяльність соціального педагога”; обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін (формування мотивації майбутнього соціального педагога щодо важливості консультативної діяльності; доповнення змісту фахових дисциплін у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності; впровадження навчального курсу “Теорія і практика консультування у соціально-педагогічній діяльності”; формування вмінь і навичок консультування під час практичних занять та професійної практики); визначено особливості консультативної діяльності соціального педагога, критерії (особистісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-технологічний), показники та рівні (високий, достатній, середній, низький) готовності майбутніх фахівців до цього виду діяльності; *удосконалено* зміст фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності; *подальшого розвитку набули* організаційні форми самостійної та практичної роботи з підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності.

Практичне значення полягає в розробці змісту окремих тем з проблеми консультування до фахових дисциплін, розробці та впровадженні навчально-методичного комплексу “Теорія і практика консультування у соціально-педагогічній діяльності” (програма курсу, тематичний план, плани лекцій, семінарських, практичних занять, методичні рекомендації студентам щодо вивчення навчальної дисципліни, завдання для самостійної роботи, тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань і методичні рекомендації щодо їх виконання); доповненні програми професійної практики для студентів спеціальності “Соціальна педагогіка” завданнями, що спрямовані на формування вмінь здійснювати консультативну діяльність.

Матеріали дисертації можуть бути використані у процесі професійної підготовки студентів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціальності “Соціальна педагогіка”, “Соціальна робота” у вищих навчальних закладах, у системі післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації спеціалістів центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 585 від 21.12.2010 р.), Запорізького національного університету (довідка № 01-25/69 від 23.09.2009 р.), Луганського національного університету імені Тараса Шевченка і його відокремленого підрозділу Старобельського факультету (довідка № 1/970 від 30.04.2009 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 06/947 від 14.04.2010 р.), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 04/834 від 23.04.2009 р.), Природничо-гуманітарного навчально-наукового інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України (акт № 742 від 16.12.2010 р.), Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка (довідка № 04-11/723 від 30.06.2010 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження було представлено в доповідях і повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних*: “Соціальна робота в Україні: вектор розвитку в третьому тисячолітті” (Київ, 2007); “Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі” (Київ, 2007); “Актуальні питання соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах” (Київ, 2009); “Актуальні проблеми підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності” (Ніжин, 2010), “Проблеми формування і розвитку громадянського суспільства” (Київ, 2010); *всеукраїнській* “Соціально-психологічні проблеми молоді ХХІ століття” (Київ, 2007).

Матеріали дисертації доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедри загальної та соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кафедри соціальної педагогіки і соціології Природничо-гуманітарного навчально-наукового інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України, кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 8 одноосібних публікаціях, серед них: 7 наукових статей у фахових виданнях затверджених ВАК України, 1 навчально-методичний комплекс.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, 9 додатків на 94 сторінках, списку використаних джерел (293 найменування, з них 2 – іноземною мовою). Робота містить 17 таблиць, 60 рисунків. Загальний обсяг роботи – 319 сторінок, основний зміст – 194 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, теоретико-методологічні засади та експериментальну базу дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження; подано інформацію про апробацію та впровадження його результатів, наведено відомості про структуру, обсяг дисертації.

У першому розділі – **“Теоретичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності”** – визначено підходи до професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у педагогічній теорії та практиці; розкрито сутність і особливості консультування в соціально-педагогічній діяльності.

На основі аналізу наукових підходів В. Бочарової, Р. Вайноли, Ю. Галагузової, А. Капської, Л. Міщик, М. Полісадової, В. Поліщук, Л. Різник, В. Сластьоніна, С. Харченко з'ясовано, що підготовка майбутніх соціальних педагогів розглядається як процес і результат формування готовності до певної професійної діяльності; цілісний неперервний процес становлення особистості фахівця; процес формування фахівця нового типу, який має швидко й адекватно реагувати на зміни в суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми; система організаційно-методичних заходів, які забезпечують формування професійної спрямованості, знань, умінь, навичок.

Зазначено, що процес підготовки соціального педагога має носити випереджаючий характер з розрахунку на розвиток соціальної та педагогічної ситуації і в його основу має бути покладено системний, особистісно-діяльнісний та індивідуально-творчий підходи.

Підготовку майбутніх соціальних педагогів визначено як процес, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду, результатом якого є готовність до виконання соціально-педагогічної діяльності.

На підставі аналізу різних підходів до змісту понять “консультування”, “соціально-педагогічна діяльність” встановлено, що консультування в соціально-педагогічній діяльності науковці розглядають як: різновид соціальної послуги; кваліфіковану пораду; технологію надання соціальної допомоги; окремий вид соціально-педагогічної діяльності; напрям соціальної допомоги; процес і засіб втручання спрямований на допомогу клієнту у вирішенні проблем пов'язаних із соціалізацією, оптимізацією соціальних функцій, соціальним вихованням, виробленням соціальних норм життєдіяльності і спілкування.

Аналіз понятійного масиву зазначених понять дозволив визначити, що “консультативна діяльність соціального педагога” – це організований процес комунікативної взаємодії суб'єктів консультування, під час якого соціальний

педагог здійснює інформування, психолого-педагогічну підтримку для задоволення запиту чи вирішення проблеми клієнта.

Консультативна діяльність соціального педагога базується на принципах: компетентності, гуманізму, довіри, толерантності, анонімності, конфіденційності, індивідуального та комплексного підходів, клієнтоцентризму.

У роботі систематизовано види соціально-педагогічного консультування за різними класифікаційними ознаками: за кількістю клієнтів (індивідуальне, групове); за тривалістю (короткотермінове, довготермінове, оперативне); за видами контакту (очне, заочне); за місцем проведення (кабінетне, вуличне); за джерелом передачі інформації (вербальне, невербальне); за віком клієнтів (консультування дітей, підлітків, молоді, людей похилого віку); за змістом проблеми (інтимно-особистісне, соціально-правове, психолого-педагогічне); за функціями (інформаційне, підтримуюче, посередницьке, організаційне).

Визначено напрями консультативної діяльності соціального педагога, зокрема: соціально-інформаційний, соціально-правовий, психолого-педагогічний, соціально-профілактичний, соціально-реабілітаційний.

Основними завданнями консультування є: допомога клієнту у формулюванні проблемної ситуації; дослідження контексту і передумов виникнення проблемної ситуації; надання емоційної підтримки у переживаннях клієнта; здійснення об'єктивної оцінки проблемної ситуації; забезпечення конструктивного зворотного зв'язку; здійснення пошуку шляхів вирішення проблемної ситуації; підвищення почуття відповідальності клієнта за успіх вирішення проблемної ситуації; організація посередництва у вирішенні проблемної ситуації; здійснення прогнозу результатів, заснованих на вірогідності успіху.

З урахуванням принципів, видів, напрямів, завдань соціально-педагогічного консультування з'ясовано особливості консультативної діяльності соціального педагога: інтегративний характер, що полягає в поєднанні видів психологічного, педагогічного, юридичного консультування; наявність специфічних форм надання консультативних послуг (мобільні консультативні пункти, вуличне консультування, дистанційне консультування тощо); сприяння самовизначенню клієнта у вирішенні проблеми та активізації його особистісних ресурсів.

У другому розділі – **“Характеристика підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у вищих навчальних закладах”** – обґрунтовано підходи до змісту підготовки майбутніх соціальних педагогів; здійснено аналіз готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін; визначено педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у вищих навчальних закладах.

На основі аналізу наукових підходів Р. Вайноли, С. Вітвицької, А. Кузьмінського, В. Лугового, Т. Спіріної, С. Харченко зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів визначено як цілісну програму, що

передбачає системний підхід цільового планування й управління процесом навчання, і містить комплекс систематизованих наукових знань, умінь, навичок і компетенцій, якими людина оволодіває у процесі навчання у вищому навчальному закладі або самостійно.

Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів регламентується основними нормативними документами: Державним галузевим стандартом підготовки фахівця з соціальної педагогіки, освітньо-кваліфікаційною характеристикою, освітньо-професійною програмою, навчальним планом, навчальними програмами і програмами практик.

З'ясовано, що в освітньо-кваліфікаційній характеристиці соціального педагога (2008 р.) до переліку посад кваліфікаційного рівня “бакалавр” введено посаду – педагог-консультант соціальної служби, центрів дітей та молоді, центрів розвитку та планування сім'ї, притулків і приймальників-розподільників. З урахуванням цього проаналізовано основні напрями (соціально-виховний, інформаційно-аналітичний, профілактичний, організаційно-корекційний, адміністративний), виробничі функції (гностична, комунікативна, організаційна, діагностична, прогностична, посередницька, охоронно-захисна, попереджувально-профілактична, соціально-терапевтична, корекційно-реабілітаційна) та типові задачі діяльності соціального педагога в контексті консультування. Окрім того, в переліку змісту типових завдань освітньо-професійної програми є положення щодо надання соціальним педагогом консультацій з різних питань, що передбачає допомогу у розв'язанні життєвих проблем клієнтів, дотримання правил і норм спілкування, досягнення оптимальності в забезпеченні клієнта необхідною інформаційно-консультативною допомогою.

У контексті виконання завдань дослідження проаналізовано зміст нормативних і вибіркового дисциплін освітньо-професійної програми Державного галузевого стандарту підготовки фахівця соціальної педагогіки.

На основі контент-аналізу навчальних програм фахових дисциплін (“Вступ до спеціальності”, “Соціальна педагогіка”, “Загальна психологія”, “Соціальна психологія”, “Вікова та педагогічна психологія” “Психодіагностика”, “Технологія соціально-педагогічної роботи”, “Етика соціально-педагогічної діяльності”, “Основи профорієнтаційної роботи”, “Соціальний супровід сім'ї”, “Соціально-педагогічна профілактика правопорушень”, “Соціально-педагогічна робота з різними групами клієнтів” та інших) шести вищих навчальних закладів, де здійснюється підготовка соціальних педагогів визначено, що у змісті цих програм є окремі питання з теоретичних основ консультування як методу роботи соціального педагога; етичних засад консультативної діяльності. Але недостатньо розкрито особливості консультування різних категорій клієнтів, технологію консультування. Окрім того, з'ясовано, що у програмах фахових практик підготовки майбутніх соціальних педагогів відсутні або недостатньо представлені завдання, спрямовані безпосередньо на підготовку майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності.

Аналіз навчальних планів підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр”, “спеціаліст” також засвідчив, що в більшості навчальних закладів курси “Основи психологічного консультування”, “Основи психоконсультації і психокорекції” зазначені у переліку дисциплін за вибором вищого навчального закладу і орієнтовані на підготовку студентів лише зі спеціалізацією “Практична психологія”.

Базуючись на дослідженнях готовності особистості до професійної діяльності (Н. Бугаєць, П. Горностаї, П. Гусак, М. Дьяченко, К. Дурай-Новакова, Н. Зимівець, М. Малькова, В. Петрович, С. Пашенко, В. Сластьонін та інші), у роботі “готовність майбутнього соціального педагога до консультативної діяльності” розглядається як інтегральне особистісне утворення, що ґрунтується на мотиваційно-ціннісному ставленні до надання консультативних послуг клієнтові, містить знання сутності консультативної діяльності, характеризується застосуванням необхідних професійно-педагогічних умінь і навичок реалізації професійних цілей. Готовність майбутнього соціального педагога до консультативної діяльності є результатом підготовки студента вищого навчального закладу до консультативної діяльності.

У дисертації обґрунтовано особистісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-технологічний критерії готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності, їх змістові характеристики та показники.

Особистісно-мотиваційний критерій визначено як складову загально-психологічної готовності. Це сукупність індивідуально-психологічних рис особистості (емпатійність, комунікабельність, самоконтроль у спілкуванні), а також сформованість мотивації до реалізації консультативної діяльності та розуміння необхідності набуття вмінь консультування. Когнітивний критерій передбачає наявність базових знань з теорії і технології консультування (знання категоріального апарату, методів, прийомів, технік консультування тощо). Операційно-технологічний критерій готовності визначено як здатність переносити набуті теоретичні знання на практику, володіти техніками консультативної допомоги, що передбачає сформованість практичних умінь і навичок, які мають першочергове значення в організації консультативної діяльності (вміння слухати клієнта, здійснювати міжособистісне спілкування, налагоджувати комунікативний контакт, оцінювати і розуміти проблему клієнта, прогнозувати хід консультативної бесіди, застосовувати методи та прийоми педагогічного впливу (переконання, заохочення, навіювання), використовувати різні засоби підтримки тощо).

Обґрунтовано чотири рівні (низький, середній, достатній, високий) готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності.

Низький рівень. Для студентів цього рівня притаманні байдуже ставлення до проблем особистості, наявність труднощів у встановленні контактів з людьми, не стриманість в емоціях, відсутність мотивації до консультативної діяльності, фрагментарність теоретичних знань, невміння реалізовувати технологію консультативної взаємодії.

Середній рівень. Студентів цього рівня готовності вирізняє відносна емпатійність, комунікабельність, контактність, недостатній рівень самоконтролю, нестійкість мотивації щодо надання консультативних послуг. Вони мають певні теоретичні знання, але недостатньо вміють їх реалізовувати в організації консультативної діяльності.

Достатній рівень. Студенти цього рівня здатні до емпатії, комунікабельні, врівноважені. Вони достатньо вмотивовані щодо надання консультативних послуг, володіють базовими теоретичними знаннями, вміють самостійно організувати даний вид діяльності.

Високий рівень. Студентів цього рівня вирізняє чітко виражена емпатійність, комунікабельність, високий рівень самоконтролю у спілкуванні; стійка мотивація до консультативної діяльності і прагнення професійно вдосконалюватись; сформованість системи теоретичних знань, вміння добирати доцільні техніки, прийоми відповідно до ситуації консультування.

Визначення рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності здійснювалось шляхом застосування діагностичного інструментарію, зокрема стандартизованих психологічних тестів, авторських методик, методу експертних оцінок тощо. До констатувального етапу експерименту було залучено 329 студентів з шести вищих навчальних закладів.

Встановлено, що у студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” рівень готовності до консультативної діяльності є переважно низьким і середнім (КГ – 33,7% і ЕГ – 33,0% та КГ – 46,3% і ЕГ – 45,5%). Достатній і високий рівень зафіксовано у незначного числа студентів (КГ – 16,8%, ЕГ – 18,9% та КГ – 3,2% і ЕГ – 2,6%). У майже половини студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” готовність до консультативної діяльності сформована на середньому рівні (КГ – 45,9%, ЕГ – 45,7%). Достатній рівень продемонстрували лише у КГ – 19,2%, ЕГ – 20,2%; високий – КГ – 3,9%, ЕГ – 3,4%.

На підставі аналізу результатів констатувального експерименту визначено педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності: формування мотивації майбутнього соціального педагога щодо важливості консультативної діяльності; доповнення змісту фахових дисциплін у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності; впровадження курсу “Теорія і практика консультування у соціально-педагогічній діяльності”; формування вмінь і навичок консультування під час практичних занять та професійної практики.

У третьому розділі – **“Експериментальна робота з підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності”** – описано етапи та зміст формувального експерименту; здійснено аналіз результатів експериментальної роботи з підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін.

Програма експериментальної роботи передбачала впровадження та оцінку ефективності визначених педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності.

До формувального етапу експерименту було залучено 195 майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, 143 – освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст”. Експериментальну групу склали 178 студентів (99 – бакалаврів, 79 – спеціалістів), контрольну групу – 160 студентів (96 – бакалаврів, 64 – спеціаліста).

На першому етапі формувального експерименту було доповнено зміст окремих тем і розроблено нові теми з проблеми консультування до фахових дисциплін. Зокрема, програму дисципліни “Технології соціально-педагогічної діяльності” доповнено темою “Технологія реалізації соціальним педагогом терапевтичної функції”; розроблено тему “Особливості соціально-педагогічного консультування з проблем різних форм дезадаптації дітей, підлітків молоді” до курсу “Соціально-педагогічна профілактика правопорушень”; до змісту програми курсу “Соціальний супровід сім’ї” додано тему “Соціально-педагогічне консультування різних типів сімей”; ґрунтовно розширено змістове наповнення теми “Соціально педагогічне консультування як форма профорієнтаційної роботи з молоддю” курсу “Основи профорієнтаційної роботи”; до переліку тем практичних і семінарських занять курсу “Соціально-педагогічна робота з різними групами клієнтів” додано теми “Соціально-педагогічне консультування з проблем обмеженої функціональної дієздатності та соціальної реабілітації”, “Соціально-педагогічне консультування осіб, що потребують екстреної допомоги”. У процесі вивчення цих тем використовувалися різні форми та методи роботи: самодіагностика студентів із застосуванням різних психологічних тестів, обговорення проблемних ситуацій, імітація консультативного діалогу, заповнення порівняльних таблиць, складання карток анкетних даних клієнтів тощо.

У процесі експериментальної роботи було розроблено та впроваджено навчальний курс “Теорія і практика консультування у соціально-педагогічній діяльності”. Навчальний курс побудовано з урахуванням теоретичного матеріалу з проблем консультування, що викладався під час вивчення фахових дисциплін.

Зміст навчального курсу розроблено на основі кредитно-модульної системи навчання. На його вивчення заплановано три кредити ECTS (108 годин) з яких – 18 год. лекційних, 16 год. семінарських, 20 год. практичних, 18 год. індивідуальної та 36 год. самостійної роботи. Дисципліна викладається на четвертому році навчання підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за рахунок варіативного компоненту освітньо-професійної програми підготовки соціальних педагогів.

Завданнями курсу передбачено: формувати мотивацію студентів до оволодіння знаннями, вміннями і навичками консультування; сприяти розвитку особистісних якостей, необхідних для успішної консультативної роботи з клієнтом, засвоєнню студентами обсягу теоретичних знань щодо

змісту консультування як виду соціально-педагогічної діяльності; навчити застосовувати техніки і прийоми консультування; формувати у майбутніх фахівців готовність до здійснення консультативної діяльності з різними категоріями клієнтів.

У змісті курсу виокремлено три змістові модулі: “Сутність консультування як технології соціально-педагогічної діяльності”, “Процес соціально-педагогічного консультування”, “Особливості соціально-педагогічного консультування у різних сферах життєдіяльності людини”.

Логіка розкриття навчального матеріалу полягала в поступовому переході від аналізу базових понять, технологій консультування до розкриття особливостей консультативної діяльності соціального педагога з різними цільовими групами.

Значна роль в інтеграції теоретичних знань, набутих студентами під час лекцій, бесід-обговорень, керованих дискусій і практичної підготовки приділялась активним методам навчанням: виконання вправ, моделювання проблемної ситуації-звернення, участь у рольових іграх, написання сценарію консультативного діалогу тощо.

З метою формування в майбутніх соціальних педагогів умінь консультативної діяльності було розроблено до кожного виду практик (ознайомчої, волонтерської, діагностичної, соціально-педагогічної) низку завдань, зокрема спостереження за професійною діяльністю спеціалістів-консультантів, аналіз консультації фахівця за схемою, самостійне проведення консультації, оформлення протоколу консультативної бесіди, рефлексія проведеної консультації.

За результатами експериментальної роботи підтверджено ефективність визначених педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності.

Аналіз ефективності проведеної у ході формувального експерименту дослідно-експериментальної роботи здійснювався у два етапи. На першому проведено опис та узагальнення емпіричних даних, побудову частотних та відсоткових розподілів (за кожним з визначених критеріїв готовності майбутнього соціального педагога до консультативної діяльності та відповідними показниками); графічне представлення одержаних рядів та їх аналіз. На другому етапі здійснено оцінку достовірності змін у рівнях готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності, що відбулися в контрольній та експериментальній групах з використанням λ критерію Колмогорова-Смирнова.

Аналіз результатів формувального експерименту (табл. 1) дозволив обґрунтовано стверджувати, що існує істотна відмінність рівнів готовності у студентів контрольних та експериментальних груп.

Таблиця 1

Узагальнені дані результатів експериментальної роботи з формування готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності (ОКР “бакалавр”, ОКР “спеціаліст”, у %)

Кри- терії	Рівні	ОКР “бакалавр”					ОКР “спеціаліст”					
		КГ до експ.	КГ після експ.	Дина- міка	ЕГ до експ.	ЕГ після експ.	КГ до експ.	КГ після експ.	Дина- міка	ЕГ до експ.	ЕГ після експ.	Дина- міка
Особистісно- мотиваційні	Низький	27,0	26,6	-0,4	26,6	7,6	24,6	25,8	1,2	26,1	6,0	-20,1
	Середній	46,0	44,6	-1,4	43,3	25,5	46,5	42,6	-3,9	43,8	27,2	-16,6
	Достатній	21,2	23,1	1,9	25,2	43,7	24,6	24,2	-0,4	24,2	41,8	17,6
	Високий	5,8	5,7	-0,1	4,9	23,2	4,3	7,4	3,1	5,9	25,0	19,1
Когнітивні	Низький	34,8	34,4	-0,4	34,2	7,8	29,3	25,8	-3,5	27,8	5,1	-22,7
	Середній	46,5	42,7	-3,8	46,8	22,7	44,6	43,0	-1,6	46,9	23,8	-23,1
	Достатній	16,2	19,2	3,0	16,8	38,7	19,9	26,1	6,2	21,5	38,0	16,5
	Високий	2,5	3,7	1,2	2,2	30,8	6,2	5,1	-1,1	3,8	33,1	29,3
Операційно- технологічні	Низький	39,2	37,8	-1,4	38,3	5,6	38,2	35,2	-3,0	39,6	4,4	-35,2
	Середній	46,5	46,6	0,1	46,3	22,2	44,9	45,0	0,1	44,7	24,7	-20,0
	Достатній	13,0	15,1	2,1	14,8	44,7	14,9	17,2	2,3	13,9	41,5	27,6
	Високий	1,3	0,5	-0,8	0,6	27,5	2,0	2,6	0,6	1,8	29,4	27,6
Загальна готовність	Низький	33,7	32,9	-0,8	33,0	6,9	31,0	29,8	-1,2	30,7	5,6	-25,1
	Середній	46,3	44,6	-1,7	45,5	23,5	45,9	44,1	-1,8	45,7	24,4	-21,3
	Достатній	16,8	19,1	2,3	18,9	42,3	19,2	21,8	2,6	20,2	41,5	21,3
	Високий	3,2	3,4	0,2	2,6	27,3	3,9	4,3	0,4	3,4	28,5	25,1

У контрольній групі освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, під час формувального експерименту не зафіксовано позитивної динаміки зростання рівнів готовності студентів до здійснення консультативної діяльності. Відбулися лише невеликі прирости на 1,9%, 3,0% та 2,1% чисельності студентів з достатнім рівнем сформованості за особистісно-мотиваційним, когнітивним та операційно-технологічним критеріями готовності відповідно. Також на 1,2% зросло число студентів з високим рівнем сформованості готовності за когнітивним критерієм.

У студентів експериментальної групи освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” простежуються чіткі тенденції зростання кожного з показників готовності до консультативної діяльності. Засвідчено значне зменшення чисельності студентів з низьким і середнім рівнем готовності (в межах від 17,8% до 32,7% за різними показниками готовності) та відповідне зростання часток студентів з достатнім та високим рівнями (в межах від 18,3% до 29,9%). Найбільші прирости зафіксовані за операційно-технологічним критерієм, найменші – за особистісно-мотиваційним. За загальним показником готовності в експериментальній групі показники високого та достатнього рівнів збільшилися на 24,7% та 23,4%. У той же час у контрольній групі – лише на 0,2%, 2,3%.

Для студентів контрольних груп освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” істотних змін у рівнях сформованості готовності до здійснення консультативної діяльності практично не зафіксовано (за виключенням когнітивного, де відбулося невелике, на 6,2% збільшення числа студентів з достатнім рівнем). В експериментальній групі за результатами формувального експерименту за загальним показником готовності відбувся перерозподіл студентів у бік зростання числа майбутніх соціальних педагогів з достатнім (21,3%) та високим (25,1%) рівнями.

Кількісний та якісний аналіз порівняльних результатів засвідчив ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності і доцільність їх впровадження в навчальний процес.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено цілісний науковий аналіз проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін. Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розв’язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких **висновків**:

1. Встановлено, що підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності – це процес, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду, результатом якого є готовність до виконання соціально-педагогічної діяльності.

На підставі аналізу Державного галузевого стандарту підготовки фахівця з соціальної педагогіки, освітньо-кваліфікаційної характеристики визначено, що до переліку посад кваліфікаційного рівня “бакалавр” введено посаду – педагог-консультант соціальної служби, центрів дітей та молоді, центрів розвитку та планування сім’ї, притулків і приймальників-розподільників.

Контент-аналіз навчальних планів вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку за спеціальністю “Соціальна педагогіка”, навчальних програм фахових дисциплін засвідчив їх недостатнє змістове наповнення з проблеми консультативної діяльності соціального педагога.

2. З урахуванням змісту понять “консультування”, “соціально-педагогічна діяльність”, “консультування в соціально-педагогічній діяльності”, визначено консультативну діяльність соціального педагога як організований процес комунікативної взаємодії суб’єктів консультування, під час якого соціальний педагог здійснює інформування, психолого-педагогічну підтримку для задоволення запиту чи вирішення проблеми клієнта.

Обґрунтовано принципи (компетентності, гуманізму, довіри, толерантності, анонімності, конфіденційності, індивідуального та комплексного підходів, клієнтоцентризму), систематизовано види консультативної діяльності за різними класифікаційними ознаками (за кількістю клієнтів – індивідуальне, групове; за тривалістю – короткотермінове, довготермінове, оперативне; за видами контакту – очне, заочне; за місцем проведення – кабінетне, вуличне; за джерелом передачі інформації – вербальне, невербальне; за віком клієнтів – консультування дітей, підлітків, молоді, людей похилого віку; за змістом проблеми – інтимно-особистісне, соціально-правове, психолого-педагогічне; за функціями – інформаційне, підтримуюче, посередницьке, організаційне), напрями (соціально-інформаційний, соціально-правовий, психолого-педагогічний, соціально-профілактичний, соціально-реабілітаційний) консультативної діяльності соціального педагога.

3. Визначено, що завданнями консультативної діяльності соціального педагога є допомога клієнту у формулюванні проблемної ситуації; дослідження контексту і передумов виникнення проблемної ситуації; надання емоційної підтримки в переживаннях клієнта; здійснення об’єктивної оцінки проблемної ситуації; забезпечення конструктивного зворотного зв’язку; здійснення пошуку шляхів вирішення проблемної ситуації; підвищення почуття відповідальності клієнта за успіх вирішення проблемної ситуації; організація посередництва у вирішенні проблемної ситуації; здійснення прогнозу результатів, заснованих на вірогідності успіху.

Встановлено, що особливостями консультативної діяльності соціального педагога є інтегративний характер консультативної діяльності, що полягає в поєднанні видів психологічного, педагогічного, юридичного консультування; наявність специфічних форм надання консультативних послуг; сприяння

самовизначенню клієнта у вирішенні проблеми та активізації його особистісних ресурсів.

4. Обґрунтовано критерії та показники готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності: особистісно-мотиваційний, показниками якого є сукупність індивідуально-психологічних рис особистості і сформованість мотиваційних позицій, потреб у реалізації консультативної діяльності; когнітивний, що передбачає наявність базових теоретичних знань з теорії і технології консультування; операційно-технологічний з показниками сформованості практичних умінь організації консультативної діяльності. Визначено чотири рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності (низький, середній, достатній і високий) та подано їх змістові характеристики.

5. У процесі дослідження доведено, що ефективність підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін можлива за дотримання таких педагогічних умов: формування мотивації майбутнього соціального педагога щодо важливості консультативної діяльності; доповнення змісту фахових дисциплін у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності; впровадження курсу “Теорія і практика консультування у соціально-педагогічній діяльності”; формування вмінь і навичок консультування під час практичних занять та професійної практики.

6. Результати формувального експерименту засвідчили ефективність означених умов, що підтверджено позитивною динамікою в рівнях готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності. Зафіксовано істотну відмінність рівнів сформованості показників готовності у студентів контрольних та експериментальних груп. Для студентів ЕГ освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” простежуються чіткі тенденції зростання рівнів готовності до консультативної діяльності. Засвідчено значне зменшення чисельності студентів з низьким і середнім рівнями готовності (в межах від 17,8% до 32,7% за різними показниками готовності) та відповідне зростання кількості студентів з достатнім та високим рівнями (в межах від 18,3% до 29,9%). Найбільші позитивні зміни зафіксовані за операційно-технологічним критерієм, найменші – за особистісно-мотиваційним. Для студентів ЕГ освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” відбувся перерозподіл студентів у бік зростання числа майбутніх соціальних педагогів з достатнім (в межах від 16,5% до 27,6%) та високим (в межах від 19,1% до 29,3%) рівнями готовності. У студентів контрольних груп істотних змін у рівнях готовності до здійснення консультативної діяльності практично не відбулося (у бакалаврів зміни коливались в межах від 0,2% до 2,3%, у спеціалістів – від 0,4% до 2,6%).

Проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін не вичерпується проведеним дисертаційним дослідженням. Подальшої розробки в окресленій науковій площині потребують питання підготовки соціальних

педагогів до консультативної діяльності на освітньо-кваліфікаційному рівні “магістр” та впровадження в цей процес інтерактивних технологій.

Основні результати дослідження відображено в таких публікаціях:

1. Тускевич О. В. Проблеми психолого-педагогічного консультування з питань сім'ї (з досвіду роботи служби “Телефон Довіри”) / О. В. Тускевич // Теоретичні питання освіти та виховання. – 2000. – № 7. – С. 93–96.

2. Тускевич О. В. Становлення і сучасний стан розвитку мережі служб “Телефонів Довіри” в деяких регіонах України / О. В. Тускевич // Теоретичні питання освіти та виховання. – 2000. – № 9. – С. 81–85.

3. Пожидаєва О. В. Консультування як один із напрямів професійної діяльності соціального педагога / О. В. Пожидаєва // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – 2007. – № 3 (5). – С. 519–524.

4. Пожидаєва О. В. Характеристика змісту галузевих стандартів щодо підготовки до консультативної діяльності фахівців соціальної педагогіки / О. В. Пожидаєва // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2007. – № 5 – С. 169–173.

5. Пожидаєва О. В. Характеристика змісту соціально-педагогічної консультативної взаємодії і технологічних етапів консультативної бесіди / О. В. Пожидаєва // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – 2008. – № 5. – С. 418–426.

6. Пожидаєва О. В. Діагностика готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності / О. В. Пожидаєва // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія. – 2009. – № 11. – С. 160–163.

7. Пожидаєва О. В. Критерії професійної готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності / О. В. Пожидаєва // Наукові записки : зб. ст. – 2009. – № 6. – Сер. Психолого-педагогічні науки. – С. 13–16.

8. Теорія і практика консультування у соціально-педагогічній діяльності : навч.-метод. комплекс / уклад.: О. В. Пожидаєва. – К. : ТОВ “Інфодрук”, 2010. – 96 с.

Пожидаєва О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2011.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін. Досліджено підходи щодо проблеми підготовки

майбутніх соціальних педагогів у педагогічній теорії; розкрито сутність та особливості консультування в соціально-педагогічній діяльності.

Представлено характеристику підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у вищих навчальних закладах. Розкрито зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін. Визначено критерії, показники, рівні та стан готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки, що забезпечують формування готовності майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін.

Ключові слова: консультування, консультативна діяльність соціального педагога, готовність до консультативної діяльності, критерії готовності, педагогічні умови.

Пожидаева О. В. Подготовка будущих социальных педагогов к консультативной деятельности в процессе изучения профильных дисциплин. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Киевский университет имени Бориса Гринченка. – Киев, 2011.

Диссертационное исследование посвящено проблеме подготовки будущих социальных педагогов к консультативной деятельности в процессе изучения профильных дисциплин. В работе проанализировано состояние исследуемой проблемы подготовки будущих социальных педагогов в теории и практической деятельности высших учебных заведений; определены особенности консультативной деятельности социального педагога; обоснованы подходы к содержанию подготовки будущих социальных педагогов в высших учебных заведениях; определены критерии, показатели и уровни готовности будущих социальных педагогов к консультативной деятельности; теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия, которые обеспечивают формирование готовности будущих социальных педагогов к консультативной деятельности в процессе изучения профильных дисциплин.

Анализ педагогических теорий позволил определить подготовку будущих социальных педагогов как процесс, который подразумевает формирование профессиональной направленности личности, изучение совокупности теоретических знаний, формирование практических умений и навыков, приобретение опыта, в результате которого формируется готовность к профессиональной социально-педагогической деятельности.

В работе обоснованы подходы к содержанию подготовки будущих социальных педагогов в высших учебных заведениях, проанализированы нормативные документы (Государственный стандарт, образовательные программы, учебные планы, программы практической подготовки), детализированы основные положения данных документов в контексте

подготовки будущих социальных педагогов к консультативной деятельности в процессе изучения профильных дисциплин.

На основе анализа понятий “консультирование”, “социально-педагогическая деятельность”, “консультирование в социально-педагогической деятельности” консультативная деятельность социального педагога рассматривается как организованный процесс коммуникативного взаимодействия субъектов консультирования, во время которого социальный педагог информирует клиента, осуществляет его психолого-педагогическую поддержку для решения проблемы.

Выявлены особенности консультативной деятельности социального педагога (интегративный характер консультативной деятельности, специфичность форм оказания консультативных услуг, направленность на самоопределение клиента и активизацию его личностных ресурсов).

Обоснованы критерии готовности будущих социальных педагогов к консультативной деятельности: личностно-мотивационный, когнитивный, операционно-технологический. Определены уровни сформированности показателей готовности будущих социальных педагогов к консультативной деятельности (низкий, средний, достаточный, высокий).

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены на практике работы высших учебных заведений педагогические условия подготовки будущих социальных педагогов к консультативной деятельности в процессе изучения профильных дисциплин: формирование мотивации будущих социальных педагогов к консультативной деятельности; дополнение содержания профильных дисциплин в контексте подготовки будущих социальных педагогов к консультативной деятельности; внедрение спецкурса “Теория и практика консультирования в социально-педагогической деятельности”; формирование умений и навыков консультирования в период практических занятий и профессиональной практики.

Экспериментальная проверка педагогических условий и программы подготовки будущих социальных педагогов к консультативной деятельности в процессе изучения профильных дисциплин показала, что они являются эффективными и отвечают основным требованиям учебно-воспитательного процесса подготовки студентов в высших учебных заведениях. Их применение обеспечивает необходимый уровень готовности будущих социальных педагогов к консультативной деятельности.

Ключевые слова: консультация, консультативная деятельности социального педагога, готовность к консультативной деятельности, критерии готовности, педагогические условия.

Pozhydaeva O.V. Preparation of future social teachers to consultative activity in the process of study of professional disciplines. – Manuscript.

Thesis on the Candidate of Pedagogical Sciences degree in Specialty 13.00.05 – Social Pedagogic. Kyiv University after Borys Grinchenko. – Kyiv, 2011.

Thesis research is devoted to the problem of preparation of future social teachers to consultative activity in the process of study of professional disciplines. Among leading approaches as to the problem of preparation of future social teachers in a pedagogical theory, it was defined the essence and the features of consulting in the system of social-pedagogical activity.

It was represented the characteristic of preparation of future social teachers to consultative activity in the higher educational establishments. It was described the content of preparation of future social teachers to consultative activity in the process of study of professional disciplines. It was also defined criteria, indices, levels and readiness of future social teachers to consultative activity. It was theoretically concretized and experimentally controlled teachers' pedagogical conditions, which provide the formation of readiness of future social teachers to consultative activity in the process of study of professional disciplines.

Key words: consultative activity, consultative activity of social teacher, readiness to consultative activity, criteria of readiness, pedagogical conditions.